

Таким чином, активізація інноваційного процесу є не просто одним із інструментів, а критично важливим, системним інструментом для переходу України до сталого розвитку. Так як недостатньо просто генерувати інновації – необхідно цілеспрямовано керувати їхнім соціальним, етичним та екологічним спрямуванням. Такий інтегрований підхід є особливо релевантним для України в період повоєнної відбудови. Використання можливостей «відбудувати краще» вимагає не лише інвестицій, а й побудови ефективної інноваційної екосистеми, що стимулює саме сталі та відповідальні інновації, враховуючи унікальні виклики та потенціал країни.

Література

1. *Report of the World Commission on Environment and Development* : note / by the Secretary-General. United Nations : website. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/139811?v=pdf> (access date: 26.03.2025).
2. *Transforming our world : the 2030 Agenda for Sustainable Development* (A/RES/70/1). United Nations : website. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (access date: 26.03.2025).
3. Lundvall B.-A. (Ed.). *National systems of innovation: towards a theory of innovation and interactive learning*. Pinter Publishers, 1992. 342 p.
4. Etzkowitz H., Leydesdorff L. The dynamics of innovation: from National Systems and «Mode 2» to a Triple Helix of university-industry-government relations. *Research Policy*. 2000. No. 29 (2). Pp. 109–123. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0048-7333\(99\)00055-4](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(99)00055-4).
5. *Rome Declaration on Responsible Research and Innovation in Europe*. 2014. Shaping Europe's digital future. An official website of the European Union. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/rome-declaration-responsible-research-and-innovation-europe> (access date: 27.03.2025).

УДК 336.748.12

Стамат Вікторія Михайлівна

к. е. н., доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет (Україна)

Онопрійчук Денис Олегович

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 073 «Менеджмент»,
Миколаївський національний аграрний університет (Україна)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДХОДІВ ДО СТРИМУВАННЯ ІНФЛЯЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

JEL classification: E310; E520; E580; F410

У сучасному світі національні економіки зазнають значного впливу через геополітичну напруженість, наслідки пандемії Covid-19, перебоїв у роботі логістичних маршрутів, що спричиняє зростання інфляційного тиску. Традиційні інструменти стримування інфляції, такі як монетарна та фінансова політика, не завжди мають бажаний ефект, що вимагає розробки нових методів та адаптації існуючих стратегій.

Глобалізаційні процеси змушують компанії адаптувати маркетингові стратегії відповідно до динаміки світових ринків. О. Vyshnevskaya et al. (2022) зазначають, що конкурентоспроможність компаній значно залежить від ефективності прогнозування ринкових змін та стратегічного управління маркетинговою діяльністю [1].

Розглядаючи процес інфляції в історичному розрізі, спостерігаємо ситуацію, при якій вона була безпосередньо пов'язана з війнами, пандеміями, неврожаннями та іншими лихами. Системність інфляції полягає у тому, що вона охоплює усі сектори економіки. Це означає, що зростання цін не обмежується окремими товарами чи послугами, а впливає на економіку в цілому.

Власне бачення поняття інфляції розглядається нами як економічне явище, при якому відбувається загальне і стійке підвищення рівня цін на товари і послуги в економіці протягом певного періоду часу і зниження купівельної спроможності населення. Інфляція в сучасних умовах суттєво змінилася, адже замість локальних проявів у окремих країнах вона переросла в глобальне явище, що охоплює майже весь світ. Те, що раніше було тимчасовим і періодичним процесом, сьогодні набуло рис стійкої, затяжної економічної проблеми. Основними інструментами впливу на економіку країни є

фіскальна та монетарна політика. Фіскальна політика передбачає регулювання економічної діяльності через державні видатки та оподаткування, тоді як монетарна політика реалізується через діяльність центральних банків і спрямована на регулювання грошової маси в обігу. Значна інфляція вносить у виробництво елемент дезорганізації: зростання витрат у виробництві підприємства компенсують за рахунок підвищення цін на свою продукцію; інфляція вносить зміни і в розподіл доходів, оскільки фіксовані доходи населення не можуть компенсувати зростання витрат.

Формування ефективних конкурентних маркетингових стратегій вимагає врахування регіональних особливостей економічного розвитку. Як зазначають Poltorak et al. (2024), розробка адаптивних маркетингових стратегій сприяє зниженню диспропорцій між регіонами та зміцненню позицій підприємств на ринку [2].

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України мало значний вплив на економіку, причому не тільки країн, що приймають участь у конфлікті, але й всю світову економіку. Для України це означало зростання витрат на обороноздатність країни, зниження інвестиційної активності через період невизначеності, порушення торгівельних шляхів через окупацію територій та неможливість безпечного експорту через основні логістичні маршрути, що стало каталізатором інфляційних процесів.

Одним із найефективніших інструментів є встановлення цільового рівня інфляції та контроль грошової маси відповідно до нього. Для цього використовують інфляційне таргетування для прогнозування і досягнення довгострокової економічної стабільності. Управління інфляцією через інфляційне таргетування може посилити економічну безпеку та мінімізувати її вплив на макроекономічну систему країни [3].

В Україні тенденція інфляції була нестабільною протягом останніх десятиліть, що відображає як внутрішні економічні виклики, так і зовнішні шоки. Для детального аналізу інфляційних процесів розглянемо її динаміку. Аналізуючи динаміку індексу споживчих цін за 2000–2024 роки, можна зазначити, що зниження показника спостерігається лише у двох з 24 років: у 2002 році на 0,6% та у 2012 році – на 0,2%. Зниження індексу свідчить про дефляцію, тобто загальне зниження рівня цін на товари та послуги. Однак, дефляція не завжди є позитивним сигналом. У 2012 році була зафіксована дефляція на рівні 0,2%, що із факторним аналізом підтверджується, що в цьому ж році відбулося падіння ВВП і ділова активність зменшувалася, тобто спостерігалася загальноекономічна стагнація. Дефляція також означає падіння інвестицій в економіку та зменшення виробництва, і, як наслідок, зростання безробіття. Найбільші ж значення річної інфляції спостерігаємо у 2015 році (на 43,3%), у 2022 році (на 26,6%), у 2000 році (на 25,8%) та у 2014 році (на 24,9%). Дана тенденція ще раз підтверджує гіпотезу про те, що найбільші інфляційні коливання безпосередньо пов'язані з кризовими ситуаціями, при чому як внутрішніми, так і зовнішніми.

Дослідимо показник девальвації гривні відносно долару США [3]. Даний показник характеризує зниження курсу національної валюти по відношенню до інших валют. Для цього оберемо період з 2014 по 2024 рік, а показники вимірюватимемо у % до попереднього періоду. Так, за аналізованими даними бачимо ситуацію, при якій лише протягом трьох років спостерігалася ревальвація гривні по відношенню до долара США – у 2018 році (на 0,7%), у 2019 році (на 14,5%) та у 2021 році (на 3,5%). Найбільша девальвація спостерігалася у 2014 році (на 97,3%) та 2015 році (на 50,8%). Розглядаючи помісячний індекс девальвації гривні за даний період, спостерігаємо ревальвацію гривні в 53 місяцях зі 132 (або в 40,2% випадках). Найбільша ревальвація відбулася в березні 2015 року (на 12,7%), у квітні 2015 року (на 9,9%) та у липні 2019 року (на 5,4%). Найбільшу ж девальвацію гривні спостерігаємо у лютому 2015 році (на 66,3%), у липні 2022 році (на 25,0%) та у лютому 2014 році (на 21,3%).

Ще одним монетарним інструментом, за допомогою якого НБУ встановлює орієнтир щодо вартості залучених грошових ресурсів є облікова ставка. За 2015 – 2024 роки облікова ставка зазнала змін 46 разів, причому 20 разів у бік підвищення, 26 разів – у бік зменшення. Найбільше одноразове підвищення облікової ставки спостерігаємо у червні 2022 року (на 15 в. п.) та у березні 2015 року (на 10,5 в. п.), а найбільше одноразове зменшення – у вересні 2015 року (на 5,0 в. п.) та у жовтні 2023 року (на 4,0 в. п.). Мінімальне значення облікової ставки за досліджуваний період становило 6% (у період з липня 2020 року по березень 2021 року). Максимальні значення спостерігаємо на рівні 30% (у період з березень 2015 року по серпень 2015 року) та на рівні 25% (у період з червня 2022 року по липень 2023 року).

Отже, інфляція знижує купівельну спроможність населення, яке означає, що за ті самі заощадження людина може придбати менше товарів і послуг. Низькі відсоткові ставки за депозитами часто не компенсують рівень інфляції, особливо якщо реальна інфляція вища за офіційну. Люди

втрачають стимул зберігати кошти в національній валюті, що посилює «доларизацію» економіки. Інфляція по-різному впливає на різні групи населення. Ті, хто отримує фіксовані доходи, зазвичай страждають більше, ніж люди, чий дохід зростає разом із цінами. Багатші верстви населення мають можливість захистити свої активи, інвестуючи у валюту, нерухомість або дорогоцінні метали. Наслідками буде поглиблення соціальної нерівності, що призводить до зростання соціальної напруги.

Отож, для мінімізації впливу зовнішніх факторів необхідно диверсифікувати імпорт, збільшити обсяги валютних резервів, знизити залежність від експорту, створити стимули для розвитку внутрішнього виробництва. Для досягнення максимальних результатів щодо стримування інфляції необхідно розглядати даний процес в комплексі.

Література

1. Vyshnevskaya, O., Irtyshcheva, I., Kramarenko, I., Popadynets, N., & Ponomarova, M. (2022). The influence of globalization processes on forecasting the activities of market entities. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*. 2022. Vol. 15 (1). Pp. 261–268. DOI: <https://doi.org/10.22094/JOIE.2021.1945341.1909>.
2. Strategies for regional disproportion management to restore economic security in the Ukrainian agricultural sector / A. Poltorak et al. *Ekonomika APK*. 2024. Vol. 31. No. 6. Pp. 48–58. DOI: <https://doi.org/10.32317/ekon.apk/6.2024.48>.
3. Zaitcev A., Matveev V., Smirnova O. (2023). Managing the country's economic security through the inflation mechanism. *National Security and Strategic Planning*. No. 2. Pp. 50–75. DOI: <https://doi.org/10.37468/2307-1400-2023-2-50-75>.
4. Девальвація української гривні (2007–2024) / Міністерство фінансів України : сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/devvaluation> (дата звернення: 12.04.2025).

УДК 504.062:330.5

Стамат Вікторія Михайлівна

к. е. н., доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет (Україна)

Пшеничний Ілля Сергійович

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 073 «Менеджмент»,
Миколаївський національний аграрний університет (Україна)

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

JEL classification: H230; O440; I150

Актуальність дослідження зумовлена тим, що забруднення навколишнього середовища є однією з найбільш гострих глобальних проблем сучасності, що має значний вплив на економіку. Зростання рівня забруднення води, повітря, ґрунтів та кліматичні зміни спричиняють економічні збитки через втрати в сільському господарстві, зниження продуктивності праці, збільшення витрат на охорону здоров'я та ліквідацію екологічних катастроф. Наприклад, за даними Світового банку, економічні втрати через забруднення повітря сягають 5% глобального ВВП щорічно, що свідчить про критичну потребу вирішення цієї проблеми.

Мета дослідження полягає в аналізі економічних наслідків забруднення навколишнього середовища та визначенні ефективних механізмів їх мінімізації. Забруднення навколишнього середовища являє собою комплексне екологічне та соціально-економічне лихо, що виникає внаслідок людської діяльності та поширює свій вплив на всі складові біосфери. Сутність цього процесу полягає у надходженні в природне середовище шкідливих речовин або енергії в обсягах, які перевищують здатність екосистем до самовідновлення.

В умовах, коли Україна рухається в напрямку європейської інтеграції, помітно зростає зацікавленість громадськості проблемами екології, включаючи питання довкілля [1].

Дослідники по-різному трактують поняття навколишнього природного середовища: одні наголошують на його комплексному характері та нерозривному зв'язку з людською діяльністю, тоді як інші обмежуються переліком основних його компонентів. Забруднення навколишнього середовища має прямий і непрямий вплив на економічні процеси, що проявляється в кількох